

7. oktober 1943.

K R I G S O V E R S I K T .

Allerede nu kan det sies at Churchill har innfridd sitt løfte om store begivenheter før løvfall. Italia har kapitulert, de store øyer og 1/3 av det italienske fastland er okkupert samtidig som russerne har ført sin store sommeroffensiv fram til Dnjepr der de tyske armeer i syeblikket befinner seg i en kritisk stilling. Imidlertid nærmer nu sommeroperasjonene seg sin avslutning og det kan være på sin plass å forsøke en vurdering av den alminnelige militære situasjon foran den femte krigsvinter. Først en kort oversikt over de viktigste begivenheter siden vår forrige oversikt.

Ostfronten. Med erobringningen av Bryansk var den tyske Desna-linje gjenombrutt og 25. september falt byen Smolensk etter et stort anlagt koncentrisk angrep. Erobringningen av Smolensk er en av de største og betydningsfulleste russiske seire i denne krig. Byen har vært på tyske hender siden juli 1941 og var av tyskerne utbygd til forsyningscenrum for hele centralfronten. Militære beregninger går ut på at tyskerne hadde samlet omkring 1 million tonn forsyninger i og omkring dette knutepunkt. Erobringningen av byen åpner store muligheter som vi senere kommer tilbake til. Samtidig med Smolensk falt også Roslavl, en stor by på jernbanen Smolensk-Bryansk, og siden har hele centralfronten rullet vestover mot en linje som markeres av knutepunktene Vitebsk, Orsja, Mogilev, Gomel som alle er sterkt truet. Det er intet mindre enn hovedforbindelsen mellom nord- og sydfronten kampen nu står om og utfallet av kampen kan få de største konsekvenser. Også på sydfronten har russerne vedlikeholdt et sterkt press mot de retirerende tyske armeer og etter erobringingen av Poltava er de russiske armeer ikke bare trengt fram til Dnjepr over en flere hundre kilometer lang strekning fra Saporosje til nord for Kiev der Tsjernikov er besatt, men det har også lykkes russerne på flere steder å trenge over elven og opprette bruhoder på den vestlige bredd, således ved Krementsjuk der tyskerne med nød og neppe unngikk å bli avskåret da russerne erobret byen ved månedskiftet. Mellom Saporosje og Assov-havet har de russiske forsøk på å støte fram mot Perikop og avskjære Krim ført til et av de vollsomste slag i denne krig. Hittil har det lykkes tyskerne ved innsats av store reserver bl.a. fra Krim å demme opp for den russiske framrykning i dette avsnitt, men kampene vedvarer ennå. På Kubanfronten holder tyskerne nu bare spissen av Tamanhalvøya etter å ha oppgitt havnen Temruk i slutten av september og nu sist byen Taman. En kan når som helst vente melding om at de har måttet oppgi den siste rest av dette bruhedde som gjennom måneder har vært forsvar med så stor seighet.

Middelhavsfronten. Etter etableringen av en sammenhengende front tvers over Syd-Italia har de allierte stadig presset feltmarskalk Kesselskings styrker, som anslås til 6 divisjoner, mot nord. Hurtigst har framrykningen gått langs Adria der 8. arme har besatt en rekke byer, viktigst blant dem Foggia med sine 13 flyplasser. I vest ble Neapel erobret etter et 5 dagers slag og general Clark forsøker nu ved hurtig forfølgelse å hindre tyskerne i å sette seg fast i nye stillinger. Med Neapel har de allierte sikret seg en utmerket havn som - selv om den er "plannmessig" ødelagt av tyskerne, og det vil ikke si så lite - nok i løpet av kort tid vil bli til stor hjelp for de videre operasjoner. - På Korsika nærmer kampene seg sin avslutning idet tyskerne nu bare holder nordspissen av øya. Betydelige styrker er tilintetgjort under forsök på å evakuere med båt og fly.

På Balkan fortsetter partisanstridene som blusset sterkt opp etter Italias kapitulasjon. Under medvirken av engelske offiserer er partisanene blitt militært organisert og italienerne har i stor utstrekning overlatt dem våpen og annet utstyr. Heftigst er kampene i nordvest Balken og langs Adriakysten. Her har dog partisanene etter måt-

tet oppgi havnebyen Split og de allierte har hittil ikke vært i stand til å yte annet enn beskjeden aktiv støtte fra sine nyerhvervede baser i Italia. Det har foreløpig lykkes tyskerne ved sine disposisjoner å avverge de omfattende politiske følger som Italias kapitulasjon truet med å utløse på Balkan.

Vestfronten. Den allierte luftoffensiv mot Tyskland blusset sterkt opp omkring månedskiftet. Mannheim, Ludwigshafen, Emden, Hannover, München, Kassel og Wiener Neustadt har vært utsatt for svære angrep, men ennu er det intet som tyder på at en invasjon i vest er umiddelbart forestående.

Stillingen foran 5. krigsvinter. Når den øyeblikkelige situasjon skal bedømmes, må en holde seg for øye at de russiske fangetall tyder på at det har lykkes tyskerne å gjennomføre sin store retrettbevegelse uten alvorlig svekkelse av de tyske arméers kampkraft (Virkningen på moralen ute og hjemme er det ennu for tidlig å uttale seg om). Det er mulig at dette forhold sammen med den sterke forlengelse av de russiske forbindelseslinjer og den forestående soleperiode, vil føre til en foreløpig stans i den russiske framrykning. De stadig hyppigere tyske motangrep tyder på at det er den tyske hærledelses hensikt å forsøke i allfall midlertidig å stanse russerne ved Dnjeprlinjen. Selv om dette skulle lykkes, har imidlertid russerne oppnådd store fordeler under sin sommeroffensiv og på et meget vesentlig punkt kullkastet de tyske planer. Det er nemlig grunn til å tro at den tyske hærledelse under inntrykket av den russiske vinteroffensiv og de alliertes framgang i Afrika planla en tilbaketrekning av den russiske sydfront for å kunne forkorte sine forbindelseslinjer og møte en ny russisk vinteroffensiv på en kortere vinterlinje, fra Assovhavet til Dnjeprbuen, langs Dnjepr til et sted øst for Kiev, derfra videre langs Desna til Bryansk og så den gamle vinterlinje nordover. For å sikre en ordnet retrakt i syd og desorganisere de russiske forberedelser til en sommeroffensiv, ble den tyske Kurkoffensiv satt igang. Den russiske plan for sommerfelttoget gikk ut på å undergrave det tyske forsvar ved stadig å lage nye kiler inn i de tyske linjer, fortrinsvis mot jernbaneknutepunktene. Tyskerne åpnet spillet, men deres Kurkoffensiv førte ikke til målet og den umiddelbart påfølgende russiske motoffensiv desorganiserte hele det tyske forsvar mellom Bryansk og Kharkov med den sistnevnte bys fall til følge. Derved var Donetslinjen brutt og hele sydfronten fallt sammen. Det tyske tilbaketog på dette frontavsnitt var imidlertid ikke sommerens største ulykke da en tilbaketrekning her etter alt å dømme inngikk i den tyske hærledelses opprinnelige planer omenn i en mer kontrollert form. Langt værre var det at russerne senere erobret Bryansk og derved brøt Desnalinjen, for så ved den umiddelbart påfølgende erobring av Smolensk å åpne "døren til Balticum" mellom Dnjepr og Dvina på gløtt.

Stillingen på østfronten er da i øyeblikket den at russernes sommeroffensiv har berøvet tyskerne praktisk talt alle de gjennom to år utbygde støttepunkter som ga den tyske østfront så stor styrke i dybden, samtidig som tyskerne nu holder en front som lider av åpenbare mangler som vinterlinje, selv om forbindelsene er blitt betydelig kortere. Nord på centralfronten har russerne tatt Smolensk som sperret veien mellom Dnjepr og Dvina til Balticum. Riktignok holder tyskerne ennu Vitebsk og Orsja som en bakre sperring, men forsvarer av denne linje hvilte på den framskutte festning Smolensk. 500 km lenger syd, ved Kiev, peker en kile over Dnjepr mot Korosten. Endelig har fronten et svakt punkt ved Saporosje der Dnjepr bøyer vestover.

Kampene er alt igang ved Dnjeprlinjen, men ennu er det for tidlig å si om russerne vil forsøke å bryte den før soleperioden eller vente til vinteren setter inn. Under alle omstendigheter er stillingen den at russerne foran det 3. vinterfelttoget i øst holder posisjoner som åpner rike muligheter. Et framstøt mot vest fra Smolensk-området ville meget snart bringe hele den tyske nordfront i fare og sunnsyn-

ligvis tvinge tyskerne til å evakuere Leningrad-området for å trekke seg tilbake til linjen Riga-Minsk. Konsekvensene for Finnland ved en slik utvikling trenger ingen kommentar. Lenger syd er den tyske centralfront meget utsatt p.g.a. de milevide Pripet-Pinsk myrer som dette frontavsnitt har i ryggen. Et framstøt over Kiev mot Kostjantynivske ville kunne bryte forbindelsen mellom central- og sydfront ved Pripet-sumpene. Endelig ligger forholdene lengst i syd tilrette for et russisk framstøt mellom Saporosje og Melitopol mot Sortehavet vest for Perikop og avskjæring av den strategisk overordentlig viktige Krimhalvøy. Alt tyder på at russerne har tilstrekkelig reserver i beredskap til fullt å kunne utnytte de rike muligheter situasjonen byr på.

Stillingen i øst er således alt annet enn oppmuntrende for tyskerne og syndelig trøst kan de heller ikke finne ved å rette blikket mot syd eller vest. Ennu er det for tidlig å si hvor tyskerne vil søke å stanse den allierte framrykning i Italia, men allerede nu har de allierte sikret seg baser som gjør den strategiske stilling ytterst vanskelig for tyskerne på Middelhavsfronten og byr de allierte mange fordeler. Fra Korsika er det 170 km til Rivieraen, fra Syd-Italia er det 100 km til den albanske kyst. I den nære Orient står 9. og 10. arme og i Egeerhavet har de allierte nylig besatt øyene Samos, Leuss og Kos utenfor den tyrkiske kyst. Sett på bakgrunn av stillingen i øst og erfaringene fra Salernoslaget (invasjon lenger enn 160 km fra egne jagerflybasar neget risikabelt) kan en Balkaninvasjon fortone seg mest sannsynlig som ledd i en storstilet knipetangsmøver mot sydøst Europa og oljekildene. Samtidig med utviklingen i øst og syd foregår en stor oppmarsj og oppladning på De britiske øyer med en invasjon fra vest for øyet.

Det er tydelig at situasjonen foran den 5. krigsvinter ligger overordentlig vel tilrette for en stort anlagt kalisjonsstrategi. De allierte står ferdig til å angripe på mange punkter og så spredt at tyskerne med sine kommunikasjonsvanskeligheter ikke kan trekke fordel av de indre linjer. Mulighetene er mange og Tyskland skal møte dem alle med bunnskrapte reserver, et nedslitt transport- og produksjonsapparat, og sammen med noen få uvillige for ikke å si fiendtlige vasaller. Under disse omstendigheter er det neppe for dristig å spå at tyskerne alt har påbegynt et tilbaketog som - hvis ikke politiske begivenheter griper forstyrrende inn - bare kan ende med katastrofe. Hvor nær denne er, avhenger av frontenes og den enkelte tyskers "elastisitet", ute og hjemme.

vVv

Når freden kommer.

Etterhvert som vi nærmer oss slutten av krigen, kommer ganske naturlig det spørsmål mer og mer i forgrunnen: hvordan skal overgangen formidles? Innen en overskuelig framtid er vi igjen herrer i landet - men hvem skal utsøve dette herredømme?

Enkelte synes å gå ut fra at de gamle menn og partier fra før 9. april skal overta, og det tales på enkelte hold om en forholdsmessig representasjon innen statsledelsen og de kommunale organer etter partienes styrkeforhold før krigen osv. På andre hold næres det frykt for at krefter ytterst til høyre skal gripe sjansen, gjøre kupp og skape et autoritært styre, mens det omvenn på den annen ytterfløy snakkes om faren for at kretser innen arbeiderbevegelsen skal utnytte situasjonen til å kanskje rent revolusjonære tiltak. Vi er overbevist om at slike engstelser er ganske ugrunnede. Hvis det overhodet er noen, så er det i allfall forevinnende mindretall som leker med den slags planer og ikke en eneste ansvarlig mann med virkelig tillit og innflytelse. For er det noe det norske folk er blitt ferdig med for godt i denne tiden, så er det alt som smaker av diktatur. Alle - unntatt kanskje en eller annen liten sekt av virkelighetsfjerne fanatikere - er klar over at det er frihetens og folkestyrets vei vi skal

gå. Det er jo friheten og folkestyret vi og våre allierte har ført den lange og bitre kampen for.

Noe helt annet er det at det blir en første overgangstid da folkestyret ennå ikke kan fungere normalt; bare det å holde valg krever et rent teknisk apparat som nå etter års fremmedstyre ikke er for hånden og som ikke kan improviseres i en håndvending. På den annen side vil sammenbruddet av det nåværende regime og de problemer selve tilpasningen til fredsforhold reiser, kreve øyeblikkelig og resolutt handling - ikke bare i administrative instanser, men også fra det hold vi kan kalte folkets befullmektigede. Det vil naturligvis stille seg forskjellig om Norge skrittvis blir befridd gjennom en invasjon, eller om besettelsesmakten nedlegger våpnene og overlater makten her i landet som et ledd i en alminnelig våpenstillstand, etter en militær avgjørelse som er falt annesteds. Men i begge tilfeller vil det ved siden av provisoriske militære og kommissariske myndigheter så å si fra første stund være behov for menn som representerer folkeviljen; for hver dag vil ledelsen bli stilt overfor problemer som ikke kan løses som administrative eller tekniske rutinesaker, men som innebærer politiske vurderinger og avgjørelser. Spørsmålet er da hvem som skal treffe disse avgjørelser inntil valg i betryggende former kan finne sted.

Det er ganske misforstått når enkelte her mekanisk vil gripe tilbake til forholdene som de var før 9. april, ja overhodet begynner å operere med partiene, deres daværende styrke osv. Hvilke politiske skillelinjer og styrkeforhold som måtte komme til å vise seg når vi igjen går til valg, vet ingen - sikkert blir det annledes enn det var. Men det er en sak for seg. Hva som imidlertid må være ganske klart for alle, er at inntil regulære valg har funnet sted - så snart det er mulig og forsvarlig - og de politiske forhold dermed er avklaret, inntil da eksisterer det bare ett parti i Norge, og det er hjemfronten.

Alle som har tatt aktivt del i dens arbeid, er på det rene med hvordan GAMLE DIVERGENSER ER SKRINLAGT OG PARTISKILLER BRUTT NED I DISSE ÅRENE, hvordan FOLK FRA DIAMETRALT MOTSATTE LEIRER HAR FUNNET HVERANDRE I GJENSIDIG RESPEKT OG TILLIT, hvordan SAMHOLDET OG KONSENTRASJONEN OM DE STORE MÅL HAR STILT GAMMEL UENIGHET I SKYGGEN. DET ER IKKE MELLOM PARTI OG PARTI GRENSEN HAR GATT, men MELLOM GODE OG DÅRLIGE NORDMENN. Kvalitet og karakter har gjort utslaget, ikke nyanser i samfunnssyn.

Den oppgave vi står overfor den dag tyskerne legger våpnene ned, er naturligvis langt mer tiltrekkende og glederik enn den hjemmekonfronten har hatt gjennom okkupasjonsårene. Men vi må være klar over én ting: den blir ikke lettere. Den vil kreve den samme vilje til innsats og samhold, samme evne til lojalitet og samling om de store mål. I de ukene og månedene, da stadig nye økonomiske, politiske, administrative, juridiske, psykologiske og andre problemer kommer til å velte innover oss og kreve momentan handling, gjelder det å treffe de riktige avgjørelser - da mer enn kanskje noen gang før. Det er da grunnlaget for vår framtid skal legges, det er da vi har sjansen til å pense utviklingen inn på det rette spor, kanskje for årtier framover. Mer enn kanskje de fleste aner, gjelder det at ledelsen i den tiden griper riktig.

Derfor gjelder det også å få fram de rette menn. Bare de beste er gode nok, de dyktigste - og de mest uredde. Personlighet, kvalitet og karakter er det avgjørende, ikke politisk farge - de gamle politiske skillelinjer blir simpelthen irrelevante overfor de problemer vi da får å bakse med. Én annen ting er at det kan være til styrkelse og til beroligelse av almenheten at mennene kommer fra alle de gamle politiske leirer, enten de har spilt noen framskutt rolle der eller ikke. Spørsmålet er om de har holdt mål i denne tiden, enten de før har deltatt i det politiske liv eller ei.

Hjemmefronten har mennene. Hjemmefronten kjenner mennene.
Og hjemmefronten vil vite å sette dem inn på den rette plass.

vVv

Universitetet avviser nacifiseringsforsøk.

Den 31/8 fikk fakultetene oversendt et nytt reglement for opptaking av studenter ved Universitetet. Etter dette reglement, som er undertegnet av Skancke, blir det innført begrensning av adgangen til alle fakulteter, og rektor - som under de nå herskende forhold ikke er Universitetets tillitsmann, men representant for NS, - avgjør suverent hvem som skal opptas. Det nye reglement innebærer altså en prinsipiell nacifisering av hele vårt akademiske liv: Det gjør det mulig å utelukke fra høyere utdannelse alle aktive motstandere av NS og omvendt begunstige partiets medlemmer uten hensyn til de faglige kvalifikasjoner.

Da det nye reglement ble kjent, vakte det sterkt motstand blant Universitetets lærere. For å dempe motstanden, sendte Hoel, senere sekundert av Skancke, ut beroligende kommentarer og lovet enddog i motstrid med det som først var bestemt at reglementets ikrafttreden skulle utsettes. Reglementet ble imidlertid ikke opphevet, og så lenge det ble stående, kunne det brukes - og ble faktisk brukt til å øve et beroligende press på de nye studenter.

Universitetets lærere fant derfor at det var deres plikt å si klart ifra. Samtlige fakulteter vedtok - i 5 fakulteter enstemmig, i et fakultet mot 1 NS-stemme - følgende uttalelse:

"Etter det reglement som er blitt oversendt fra departementet har fakultetene ingen bestemmende innflytelse på opptakingen av studenter ved Universitetet. Opptakingen skal foretas av rektor. I den skrivelse med hvilken reglementet blir oversendt, gjør departementet spesielt oppmerksom på "at i og med oppnevningen av det tidligere reglement skjer ikke opptakingen lenger bare på grunnlag av artiumskarakterene. Rektor, som avgjør hvilke studenter som opptas må da også ta hensyn til andre ting som han under de forhåndenværende omstendigheter finner må vege med ved uttakingen av studenter." Noen sikkerhet i reglementsmessig form for et rettferdig utvalg av de faglig best kvalifiserte studenter vil en ikke få. Dette gjelder uansett hvem det er som kommer til å fungere som rektor og få ansvaret for utvelgelsen.

Et slikt reglement forandrer i prinsippet Universitetets karakter og forutsetningene for universitetslærernes livsgjerning. En har ikke garanti for at Universitetet forblir en fri forsknings- og undervisningsanstalt, hvor faglig dyktighet er den avgjørende faktor.

Universitetets lærere kan ikke godta en slik ordning uten å svikte sin plikt overfor landets vitenskapelige liv. Det vitenskapelige livs frihet er av vital betydning for vårt hele åndsliv. Universitetslærerne har i kraft av sin stilling et særlig ansvar overfor vårt folk for én av dets umistelige verdier.

Fakultetets standpunkt er derfor:

Universitetet må ha reglementsmessig sikkerhet for at opptaking av studenter bare kan finne sted etter saklige hensyn godkjent av fakultetene, etter samme retningslinjer som tidligere.

Departementet må ellers ta den ufravikelige konsekvensen av - i strid med forutsetningene for universitetslærernes hele virke - å gjøre Universitetet til en institusjon med vesentlig annen karakter enn det hittil har hatt. Det må gi avkall på å bruke de universitetslærere som føler seg samvittighetsforpliktet overfor en oppfatning av universitetsgjerningen, som er uforenlig med de prinsipper det nye reglement bygger på."

Stillingen skulle altså være klar: Universitetet betrakter det nye reglement som ikke gjeldende og vil bare godkjenne en opptaking av studentene etter de gamle saklige prinsipper.

vVv

Danmark.

To dager etter tyskerne hadde innført unntagelsestilstand i Danmark sendte Københavns biskop ut et hyrdebrev der det bl.a. heter: "Det dype mørke har senket seg over vårt folk. Viser ikke veien frem, ikke engang det neste skritt. Det er som det kjæreste vi eide ble tatt fra oss og gitt bort. Dog Gud er også med oss i mørket. I troen på Ham fortsetter vi vår gjerning som hittil. Vi vil i tale og skrift gjøre vårt til å opprettholde ro og orden. Vi vil være med å motarbeide at hat forgifter vårt folks sjel. Men vi viker ikke en tomme fra kirkens bekjennelse, vi viker ikke et skritt fra sannheten, retten og rettferdigheten. Vi forblir tro mot vår kirke, vår konge og vårt fosterland.

La oss be for alle som har ofret sitt liv for oss, for de sårede, for alle som sørger, for alle dem som har mistet sin frihet, for vår elskede konge, vår kirke og vårt folk."

USA.

Representantenes hus vedtok 21. sept. med 360 mot 29 stemmer d.s.k. Fulbright-forslag som går ut på at USA skal delta i en internasjonal organisasjon etter krigen. Vedtaket er uttrykk for at den amerikanske opinion mer og mer kommer bort fra isoleringspolitikkens grunnfalske teser, og vil i høy grad lette president Roosevelts bestreper for et internasjonalt samarbeid til trygging av en fremtidig fred. --- 7612 fly produsertes i august.

USAs flåterustninger.

I 1940 hadde USA 383 krigsfartøyer med en tonnasje på 1,313,000 tonn. Sommeren 1943 bestod flåten av 613 fartøyer på 2,270,000 tonn, tiltross for at 58 krigsfartøyer i mellomtiden er gått tapt og ytterligere 129 er overlatt til andre nasjoner.

Balkan.

Den tyske regjering har erkjent Albania som en uavhengig stat, men det betones i Berlin at det kommer til å bli et intitt samarbeide mellom Tyskland og den "uavhengige" albanske staten og da vet alle som har stiftet bekjenskap med nazismen hvordan det blir med uavhengigheten. - Partisanenes antall på Balkan oppgis fra Zagreb til ca. 150,000 mann. En rekke engelske offiserer er knyttet til partisanenes overkommando. Det er i det vesentlige tre krigssoner, en i Bosnia-Herzegovina-Montenegro, en annen i Dalmatia og det kroatiske kystland og en tredje i Slovenia med Istria.

Ungarn er under sterkt press fra Tyskland som ønsker innsats av ungarske tropper på Balkan.

Forhandlingene mellom den serbiske konseilpresident Neditj og Hitler har ikke ført frem, idet Hitler avslø det serbiske krav om Makedonia som serberne forlangte som belønning for å opppta kampen mot partisanene.

Frankrike.

Den kjente franske politiker Herriot er død etter å være overført fra konsentrasjonsleir til et sanatorium. --- I Quincy er 2 menn i 20-årsalderen dømt til døden og giljotinert for antitysk virksomhet. I Dijon er en murer, en trikkekonduktør og en skogsarbeider dømt til døden for sabotasje mot tyske tog.

Sverige.

Norske stats- og kommunelån i Sverige har de siste uker steget 15 til 20 %.

vVv

Norges statsbudsjett.

Norsk telegrambyrå, London, meddeler at statsbudsjettet for annet halvår, 1943, er bevilget med en utgift på 155 millioner, d.e. vel 13 mill. mindre enn første halvår. Største post er forsvar med vel 67 mill. Til renter og avdrag på utenlandsgjell medgår vel 33 mill., derav avdrag 19½ mill. Utgiftene dekkes ved inntekter fra statsinstitusjoner (5,3 mill.) og avgifter fra handelsflåten.

vVv

De okkuperte lands bidrag til Tysklands krigsførsel.

Under okkupasjonen er Frankrikes statsgjell steget fra 446000 mill. franc til 1100000 mill. franc. Okkupasjonsomkostningene svarer i Frankrike årlig til 300 kr. pr. hode, i Holland til 130 kr., i Danmark til 140 kr., i Belgia til 185 kr. og i Norge til 480 kr. pr. innbygger pr. år.

vVv

Ubåtkrigen.

Senkningstallet i august var det laveste siden Amerika kom med i krigen. I de første 14 dager av september ble intet alliert skib senket av ubåt.

vVv

Englands industrielle mobilisering kommer til uttrykk i en verdimeszig produksjonsstigning på 300 mill. pund i 1940, 710 mill. pund i 1941 og 1140 mill. pund i 1942.

vVv

"Dagens Nyheter" skriver 20/9 i enrøder under overskriften "Isolasjonismen" bl.a.: "Det som er skjedd er at oppfatningen av de nordiske samarbeidsbestrepelsers praktiske betydning er blitt mer differert, særlig med hensyn til det større spørsmål om en internasjonal fredsordning. Troen på at man oppnår trygghet for Norden ved isolert nordisk sammenslutning er begynt å vake selv hos tidligere overbeviste. Troen på at en internasjonal fredsorganisasjon er det eneste som kan gi trygghet, har isteden vokset. Tidligere ble dette spørsmål skutt i bakgrunnen, nu dominerer det fremtidsutsiktene. Mange er berett til å si fullt åpent at tilslutning til en sådan fredsordning, der Amerika og England spiller en ledende rolle, må bli en hovedlinje i svensk politikk, - et trygghetskrav som bør realiseres selv om forholdene ved krigens slutt ikke skulle by en ideell start. ----"

Dette synes å tyde på en gledelig meningsforskyvning i retning av norsk oppfatning.

vVv

Terboven og Rediess er gått igang med støping av bunkers, og graving av skyttergraver med piggtråd foran, ute på Skougum hvor de to herrér holder hverandre med selskap.

vVv

Flukten fra NS har tatt slike dimensjoner at Quisling i sin tale i det bombesikre Klingenberg 25 september måtte begynne med en tilståelse. Det var nok både utmeldelser og eksklusjoner. Et tydelig uttrykk for stemningen ga forøvrig NS "pressleeder" i Telemark, Lien, i september i sin fortrolige rapport til sløydlærer Beggerud. Der forteller han om det inntrykk Italias kapitulasjon har gjort og sier bl.a.: "Det er ingen tvil om befolkningens holdning ved en invasjon eller lignende farlige situasjoner. Den siste utvikling i Italia er den herligste rus det store flertall har hatt siden krigen begynte". Han sier videre at selvom nazistene skulle komme til å holde stillingen i Tyskland, nærmer den dag seg da tyskerne kommer til å oppløse NS på grunn av befolkningens seige fasthet. Det italienske eksempel viser det norske folk, antyder den ikke helt fåpelige "pressleeder", at motstandsfronten holder selv gjennom 21 års fasciststyre.

vVv

Tyskerne har tatt de to hovedbygningene på Folkemuseet på Bygdøy til lagring av marinens utstyr.

vVv

Billedrevyen redigeres av NS-mannen Finn Myklegard og må derfor ikke kjøpes. Bladet inneholder den reneste propaganda for alt som tysk heter. Artiklene er også tildels meget slett oversatt. Allers har fått NS-redaktør. Den tidligere redaktøren, Bühring Dehli, er avsatt. Han satt som kjent på Grini i over 2 år.

vVv

Beinjegere: Rygh-Hallan som sitter i "Statens filmdirektorat" har nurogså fått lyst på de store inntekter. Han bor for øyeblikket meget standsmessig i en beslaglagt jødeleilighet og vil gjerne skaffe seg tilsvarende inntekter. Han vil med andre ord gjerne bli privat filmprodusent som Sinding og Willoughby, som begge nu jonglerer med hundretusener.

Oslos nye "viscordfører" Egil Rein, Maridalsveien 62 B, var tidligere verkstedsarbeider på Aker men er nu funnet kvalifisert til den stilling som hverken Klaus Hansen eller Halvard Olsen ble forunt å nyte i fred.

vVv

Okkupasjonsstyrken.

Det er tydelig at tyskerne har besluttet seg til å holde Norge med minst mulige styrker. Transportene fra Oslo og andre havnebyer ved Oslofjorden har i den siste tid øket og samtidig har tyskerne beslaglagt så meget jernbanemateriel for transport av materiel nordfra til utskibningshavnene, at det spørker stygt for potet-og-vedtilforslene til Oslo. Et tegn på evakueringen er også det forhold at gjennomgangsbyen Oslo, som har fått så stor betydning etter permittentrafikkens opphør, de siste septemberuken har hatt et rekordmessig innrykk av forbipasserende soldater. Kristiania Brædfabrikk har en tid måttet øke sin produksjon av "stomp" til de tyske soldater fra 8 tonn om dagen til 20.

vVv

Hitler har gjennom Terboven i en forsiktig hilser til 25 september gitt et nytt løfte. I Terbovens tekst heter det: Det er der Führers uforanderlige vilje å la et nasjonalt og socialistisk Norge oppstå i frihet og selvstendighet når denne skjebnekamp er fart til en seirrik avslutning. - Det er meget interessant å notere seg et det denne gang ikke fremsettes trusler mot det norske folk hvis holdning ene og alene avgjør dets fremtid osv. Og heller ikke sies det noe om at Quisling er frelsermannen.

Men hva sa Terboven allers i budskapet som ble lest opp for en snever forsamling av Quislings ministre og bodyguard. Det har sikkert vært svært lite festlige ting, siden de ikke egnet seg til å serveres med pauker og trommer og røde overskrifter. Skal vi gjette på at han sa at NS nu måtte regne med å bli overlatt til seg selv, fordi tyskerne hadde hendene mer enn fulle med sine egne saker?

vVv

Tyskerne ribber oss både på kort og lang-sikt. De tar melken i Oslo, de tar kua på båsen og lar grønsakene råtnε istedenfor å slippe dem ut blant det norske publikum. Det er en grunninstilling de har.

På langt sikt ribber de oss blant annet for skogen. Det er beregnet å være en årlig tilvekst av 10,5 mill. kubikkmeter pr. år i de norske skogen, og fredsavvirkningen utgjorde 6,5 mill. kbm. Nu har tyskerne forlangt en avvirkning på 12 mill.

vVv

Angiversken, skuespillerinnen Hilda Fredriksen, som skulle ha spilt i Hedda Gabler på Det nye teater ble erstattet med Grace Grung da publikum gjennom de frie avisene truet med streik. Hilda Fredriksen selv fant at det ikke nyttet å stampa mot brodden, etterat hun selv først hadde bedt om rollen. Hun gikk så til Teaterdirektoratet og bad seg fri, men det lyktes ikke. Så fikk hun seg en legeattest og dermed var hun fri og teatret reddet.

vVv

Den berømte Sundlo som overga Narvik til tyskerne er blitt utnevnt til fung. fylkesmann i Oslo og Akershus. Det er uttrykkelig sagt i cirkulære til fylkets embedsmenn at han ikke skal tituleres fylkesmann og heller skal en bare skrive til Oslo og Akershus fylkesmannsembede.

På Notodden har en en tid hatt en lærer Dahl som borgermester. Han er selv sagt NS. Han ble i sin tid tiltalt for sedelighetsforebrytelser mot barn og ble avsatt som lærer. Da NS kom til makten

stakk han hodet opp igjen og ble stor mann. Han endte som borgermester på Notodden og gjorde seg helt umulig ved sine avskjedsgjelser av dyktige folk etc. Til slutt ble det for ille, selv før NS.

vVv

Syklene i Grimstad med omegn og i Arendal med 10 naboherreder skal nu registreres for senere levering til Wehrmacht.

vVv

"Fellesnytten foran egennytten".

Som kjent har Roald Dysthe - som også er NS - beskylt "minister" Hagelin for underslag og korruption, og Dysthe er derfor satt under tiltale for ærekrenkende beskyldninger mot en minister. Som ventet har saken tatt den vending at Dysthe er blitt arrestert. - Dysthe oppsummerte sine anklager i en rekke punkter, som han erklærer seg beredt til å føre sannhetsbevis for i retten. Her er noen av ankepunklene: 1. "De (Hagelin) har som minister fått stoppet straffesaken Alesund kommune mot direktør Aarseth". (Aarseth hadde på sin selvangivelse oppført 300 kroner i inntekt, men den var 600,000 kr.). 2. "De har gitt Deres bror Robert Hagelin en rekke offentlige tillictsverv i Alesund, tross dennes skumle fortid". 3. "De har foranlediget Aker kommune til å opprette kontoen Sam. Lydes dødsbo, over hvilken konto De lot alle utgifter vedrørende Deres private eiendom Bygdhus passere". 4. "Da viseordfører Trygve Armann i Aker i sin tid gikk av ansatte De mot ordførerens vilje kjøpmann Meidell Larsen i hans sted". 5. "De har ved en rekke anledninger kjøpt rasjonerte varer av Meidell Larsen uten kort". 6. "De har tross tallrike purringer ikke betalt Deres brennevinsregning på 3,300 kroner i Vinmonopolet. Iflg. loven kan brennevin ikke leveres på kreditt." Det er i alt 9 anklagpunkter.

Disponent Axel Dahls sønn ved Halden skotøyfabrikk, disponent Ole Dahl (begge er NS), er arrestert for svartebørshandel. Han har bl.a. innrømmet å ha kjøpt 300 kilo sukker, 125 kilo hvetemel, 120 kilo flesk, en grisestek og en hel kvie, så en kan vel gå ut fra at han "kjøpmannsskap" gjelder ennå flere varer. Bare på en måned har han kjøpt rasjonerte varer for 10-12,000 kroner. Det er foretatt flere arrestasjoner i forbindelse med denne NS-koryfes handler. Ole Dahl deltok i sin tid i undersøkelsene av andres matvarelagrer!

vVv

Fru politimester Askvig har på en like dramatisk som eklatant måte avlagt prøve på den nerveanspennelse, som visse Nasikretser lider av i disse dager. Fruen kom forleden dag inn på sitt distriktsrasjone ringskontor med en lægeattest for ved denne å få byttet sitt vanlige brødkort med et hvetemelskort. Funkasjonären, en dame, forela attesen for filialbestyreren, en nasist, da attesten ikke forelå i den stand som andre kortinnehavere er foreskrivet. Bestyreren ringte, fordi det gjalt en hoy kunde, til sin statssjef, som under sterk tvil lot formalia sove. Fruen skulle få hvetemelskortet. Da det så skulle utleveres, forlangte funksjonären tobakkskortet i retur. Politipresidentinnen ble nu rasende og overøste damen med skjellsord. Hun lot etter saken gå videre til sin bestyrer som tok domens parti. Da fru pol.prs. ville trenge innenfor skranken for telefonisk å sette seg i forbindelse med sin mann, stengte bestyreren veien og sa at publikums plass var utenfor skranken. Fru p.p. gikk rasende ut på gaten, kom tilbake med en konstababel, og forlangte både den kvinnelige funksjonær og bestyreren arrestert.

vVv

"Kulturtint".

I dagene 23. og 24. sept. holdt NS sitt kulturtint med foredrag av noen av deres mest kjente menn. Professor Rasmussen snakket om Kunstabdemiet under krigen. Det forekom intet referat av foredragets innhold i avisene, av den gode grunn at akademiet har vært innstillet. Så det er den rene bedrøvelighet. Det ble lagt frem noen gamle planer for bygging av et nytt Nationalgalleri på Tullinløkken

i forbindelse med det gamle, en plan som også har vært fremme før flere ganger. Altså ikke noe nytt. Bare et foredrag som skulle fylle ut en time på foredragslisten under møtet og vise at NS vil kulturstrens fremme. Fuglesang holdt foredrag som seg hør og bør og nevnte bl.a. at NS ikke vil diktere men regulere åndslivet. Det har som kjent skjedd på den måten at NS ved sin pressechef, sløydleren Beggerud, har klart å ødelegge henved 200 norske aviser og satt flere tusen nennesker på porten. Når det gjelder litteraturen har NS sørget for at ikke en av de gamle forfatterne eller dikterne lenger skriver bøker, men avventer begivenhetenes gang. - Statens kunstutstilling har en nåttet sløyfe fordi ingen maler eller bildehugger vil stille ut. Slik er det på alle feltet innen åndslivet. I sin avmakt foreslår NS reist en og annen beuta bl.a. over manndraperen Lirik Raude. "Kulturtinget 1943" er NSs svanesang.

VVV

Dette er NS.

Nedenstående brev fra NS-ordføreren i Stavanger trenger ingen kommentar.

STAVANGER KOMMUNE.

Stavanger, 10 septbr. 1943.

Innenriksdepartementet,

Herr innenriksråd Dahl, Oslo.

Det er mig bekjent at fylkesmann og fylkesfører igår har sendt et nytt brev til departementet i anledning av mine stillinger i Stavanger kommune.

Jeg ber om å gjøre oppmerksom på:

1. at jeg har hødt om å få oppnevnt en ny varaordfører, da jeg har grunn til ikke lenger å stole på den nuværende.
2. at fylkesmannen isteden foretrakk å søke mig avskjediget,
3. at fylkesføreren overfor mig og min hustru erklærte at han måtte "gi etter for presset" da forskjellige dårlige elementer i NS ellers ville gå opp og slå ihjel ordføreren.
4. at vi lever i en rettsstat, Førerkens Norge, og om jeg enn selv sagt tar trussler med samme arrognse som jeg tok denslags, da jeg tidligere kjørte Føreren til steder hvor vi ikke skulle komme levende fram - må jeg fastholde,
5. at selv voldtektsforbrytere og mordere i det ringeste får meddelt hvad anklagen går ut på,
6. at jeg til datun ikke har anelse om hvad fylkesmannen og hans drabanter har anført mot mig,
7. at jeg derfor må henstille til hr. innenriksråden å oversende meg sakens dokumenter til uttakelse.

Det er etter min mening ingen grunn til å føre stridsepoltikk. Vi må se den rene sannhet i sinene for Førerkens og partiets skyld.

Det er i Stavanger ca. 60000 mennesker, hvorav ca. 700 tilhører NS inklusive kvinner, hird, legionærer og barn. Herav er ca. 100 mot ordføreren. Av disse 100 er f.eks. 3 avskjediget fra kommunen før min tid for underslag og drukkenskap. En hel del av de andre er rasende fordi deres stilling ikke korruptivt er bedret, fordi de er NS.

A få nye medlemmer i Stavanger anser jeg utelukket - og heri er fylkesføreren helt enig - fordi folk som mer eller mindre deler vår opfatning ikke vil tvinges til ved et medlemskap å måtte omgås folk som de vil skanne seg over å omgås.

Ordføreren har derfor valgt den linje å modengjøre de ca. 6000 til overgangen til en ny tid. Han mener at man ved fred, orden og rettferd kan bringe hele det vanskelige Stavanger til modning, så NS når det helt selvstendig skal regjere, har folket her med seg.

Dette er de facto lykkes. Den alminnelige mening i Stavanger er at hvis NS var som ordføreren, ville alt være bra. Jeg har

dog aldri veket fra de linjer min færer har trukket.

Men takket være de økonomiske linjer som Innenriksdepartementet og Næringsdepartementet har knesatt, og jeg som ordfører noe har fulgt, er ulykkeligvis ordføreren og finansrådmannen blitt såvidt populær at det naturligvis vekker et visst raseri hos de 100 ultra-jacobinere.

La meg gi et enkelt solskinsbillede. Jeg omgås og ser i mitt vakre hjem generaler, admiraler, oberster og de høieste innen Wehrmacht. Det er dannede, fine mennesker, og jeg har ved min personlighet og ved at jeg er dekorert både av der Führer og Reichsminister Gøbbels, kunnet bringe Stavanger store fordeler og behandles anderledes enn andre.

Igår var min frue og jeg invitert til entysk konsert, hvor vi satt på første benk mellom to tyske generaler. De underholdt sig med min frue og mig i foyeren før konserten temmelig lenge mens alle tyske offiserer stod "Rett".

Imoren heter det naturligvis i partikretser en masse ting. Jeg kan da ikke hjelpe hvordan tyskerne plaserer mig og at de andre "honoratiores" blir ubemerket og plasert på benker endel bakenfor.

Vil min færer nå frem, så må han nytte folk som vinner befolkningens tillid og sympati og gi disse sin ubetingede støtte gjennom sine regjeringsdepartementer etter sin egen programpost om å anbringe den beste mann på sin post og holde all korruption utenfor. Medlemskap i NS gir ikke straks allviden. Loyalitet og dyktighet er viktigere.

Når jeg gir denne utredning, er det fordi jeg mener at pensjonert politibetjent Karlsen i kort tid vil bringe kommunen i kaos, og en annen jeg har hørt nevne i samme forbindelse, er 2 ganger straffet.

På min kommunes vegne roper jeg et varsko - selv om jeg personlig helst vil stille mig til Færerens tjeneste annetsteds.

Heil og sæl!

Hest
Ordfører.

Slik skriver "kampfelle" Harry Hest om seg selv og NS. - ikke dårlig!

vVv

Norske patrioter har gjort innbrudd i kretskontoret for NS i Ålesund og tatt med seg arkivet for Sunnmøre krets av NS med dokumenter fra 1940 til 6. aug. 1943. Materialet gir interessante innblikk i små og store quislingers sjelcliv.

Det ligger i sakens forrederiske natur at de menneskene vi får revet masken av er temmelig yngelige individer. En av kretsenes viktigste funksjoner er å tjene det tyske sikkerhetspoliti som den skal bistå med "opplysninger" om firmaer og personer. Den har også måttet gi rapport om sitt eget medlemstall "in stimmungsmässiger Hinsicht". 28.8.41 meldes at kretsen har 284 medlemmer, i mars 1943, 539. Antallet kan ikke kontrolleres, men medlemskartoteket for Ålesund by synes å være komplett, det har 233 kort. 159 hadde betalt i 1943. Både for Ålesund og Sunnmøre som helhet er medlemstallet under 1% av folketallet.

Gjennom korrespondansen får vi mest greie på forholdene på landet. Det er stadig de samme menneskene som går igjen. Det er mest smatterier de skriver om, og hvis der overhodet finnes noen forskruet idealisme i dem, så er det av brevene umulig å få greie på dens motiver. Forholdet til tyskerne er øyensynlig tabu, der sies sjeldent noe om dem, aldri noe vondt og slett ikke noe godt. Disse menneskene er jo et bedrevlig faktum i tildens dystre alvor, men mest appelerer de til latteren. I sin lønbyrdes uenighet viser de troes arbeidet for "den store sak" at egennytten er den alt dominerende drivkraft for deres virke. Deres kamp mot den kompakte jøssing-majoritet har også mange trangviksk komiske sider, og etterlater et overbevisende inntrykk av at

det er ikke så preit for NS.